

Tijdschrift voor

Nederlandse Taal- & Letterkunde

uitgegeven vanwege de Maatschappij
der Nederlandse Letterkunde te Leiden

2

2010 | jaargang 126

Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde

Uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden

Deel 126 (2010), afl. 2

Uitgeverij Verloren

ISSN 0040-7550

TNTL verschijnt vier maal per jaar; een jaargang bevat tenminste 320 bladzijden.

Redactie

dr. O.M. Heynders, dr. R.W.N.M. van Hout, dr. A.B.G.M. van Kalmthout, dr. P.H. Moser, dr. J. Oosterholt, dr. G. Warnar, dr. F.P. Weerman

Redactieraad

dr. B. Besamusca (Utrecht), dr. L.M.E.A. Cornips (Amsterdam), dr. P. Coutenier (Antwerpen), dr. D. De Geest (Leuven), dr. R. Howell (Madison, WI), dr. M. Hüning (Berlijn), dr. M. Kemperink (Groningen), dr. J. Konst (Berlijn), dr. E.J. Krol (Praag), dr. M. van Oostendorp (Amsterdam), dr. H.-J. Schiewer (Freiburg), dr. A. van Strien (Amsterdam), dr. M. Van Vaeck (Leuven), dr. B. Vervaeck (Gent), dr. R. Willemyns (Brussel)

Redactiesecretariaat

Huygens Instituut

t.a.v. dr. A.B.G.M. van Kalmthout (TNTL)

Postbus 90754

NL-2509 LT Den Haag

ton.van.kalmthout@huygensinstituut.knaw.nl

Abonnementen

Regulier €50,-; studenten en onderzoekers (AIO's & OIO's) €30,-; instellingen €75,- (telkens per jaargang, incl. verzendkosten). Abonnees buiten de Benelux wordt €7,- verzendkosten in rekening gebracht. Losse nummers kosten €15,-.

Uitgever en abonnementenadministratie

Uitgeverij Verloren, Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum, www.verloren.nl

telefoon 035-6859856, fax 035-6836557, e-mail info@verloren.nl

rekening ING 4489940

postrekening België 000-1638529-05

postrekening Duitsland (Postamt Saarbrücken) 866 14-661 BLZ 590 100 66

Auteursrechten

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. No part of this publication may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Boekbeoordelingen

Jacob Jacobsz. Jonck, *Een Spul van Sinnen van den Siecke Stadt (Een Spel van zinnen van de Zieke Stad)*, ed. Jan Bloemendal, Amersfoort: Florivallis, 2009. – 192 pp. ISBN 978 90 75540 41 3.

De enige editie van het rederijkerstoneelstuk *Siecke Stadt* dateerde alweer van 1917, hoog tijd voor een nieuwe, zo moet Jan Bloemendal gedacht hebben. Hij maakte niet alleen een editie van dit 1574 regels tellende toneelstuk, maar ook een vertaling in hedendaags Nederlands. Bovendien schreef hij er een inleiding van 22 en een commentaar van 26 pagina's bij. Bloemendals eigen uitgeverij Florivallis besloot het geheel als boek op de markt te brengen.

Aangezien *Siecke Stadt* niet het bekendste toneelstuk uit de Nederlandse literatuur is, is een samenvatting van de inhoud niet overbodig. De 'zieke stad' uit de titel is Amsterdam, de moeder van het personage Gemeente. Het stuk begint wanneer Schriftuerlicke Predicatie, een priester, aan Gemeente vertelt dat hij haar moeder moet verlaten, omdat het bestuur in handen is van dwazen en omdat Hijpocrisije en Tijrannije de boventoon voeren. Schriftuerlicke Predicatie draagt Gemeente op zich aan Gods woord te houden, en op te passen voor valse profeten. Gemeente heeft twee zoons: Sulck Veel en Meer dan Een. Sulck Veel is zozeer van Hijpocrisije en Tijrannije gecharmeerd dat hij zijn echtgenote Vrese des Heren ingeruild heeft voor Financier – een nogal hoerig uitgedoste dame. Sulck Veel laat zich niet bepraten door zijn moeder en broer, die hem waarschuwen dat er narigheid dreigt. Volgens Sulck Veel lezen zij teveel nieuwe boeken. Meer dan Een repliceert dat mensen die beelden aanbidden ellende veroorzaken, en hij prijst het Nieuwe Testament in de vertaling van Erasmus. Sulck Veel ziet die vertaling juist als bron van alle twisten. Tot groot plezier van Hijpocrisije en Tijrannije gaan Gemeente en Meer dan Een onverrichterzake terug. Hijpocrisije en Tijrannije bespreken de toestand van Amsterdam, bestuurd door jonge onervaren bestuurders en niet-Amsterdammers. Ze besluiten de zieke stad met een bezoek te vereren. Onder tusschen bidt Amsterdam tot God haar kleinzoon Sulck Veel op andere gedachten te brengen, zodat het haar ook beter zal gaan. Door Sulck Veel zijn de goede zeden verdwenen, lijden onschuldigen en is omkoperij aan de orde van de dag. Sulck Veel koopt zuivel en koren in om die met

een flinke winst door te verkopen. Amsterdam verzoekt Gemeente en Meer dan Een een dokter te halen. Hijpocrisije en Tijrannije dringen zich zonder succes op aan Amsterdam. Gemeente en Meer dan Een komen Wijse Beraedige tegen, een zelfverklaard dokter. Hij belooft Amsterdam op krachten te laten komen, een belofte die hij ondersteunt met veel Bijbelcitaten. Gesterkt hierdoor gaan ze met z'n drieën naar Amsterdam. De stad is in nood, want Evangelijce Predicatie (dat is hetzelfde personage als Schriftuerlicke Predicatie uit het begin van het stuk) en Gemeen Welvaren zijn verdwenen en Sulck veel trekt zich als gezegd niets van Gemeente aan. Bovendien zijn de rederijderskunst en de muziek de stad uit gejaagd. Wijse Beraedige weet de diagnose te stellen van de ziekte waaraan Amsterdam lijdt: valse religie en tirannie veroorzaken de kwaal. Hij heeft ook een medicijn: eendracht en gerechtigheid. Het toneelstuk sluit af met een tableau vivant van Christus aan het kruis.

Siecke Stadt is een typische zestiende-eeuwse allegorie uit de rederijkerstraditie. Veel van deze allegorieën zijn geschreven onder de naam van de rederijderskamer en daardoor anoniem en helaas ook ongedateerd, zo ook *Siecke Stadt*. Sinds 1917 speculeert men wie het geschreven heeft – en wanneer? Bloemendal kan over de datering geen knopen doorhakken: ergens tussen 1534 en 1564. Over het auteurschap is meer zekerheid, dat moet Jacob Jacobsz. Jonck zijn. Jonck was lid van rederijderskamer D'Eglentier en auteur van meer spelen. Vanwege overeenkomsten tussen de zekere stukken van Jonck, met name *Tafelspel van Heijmelic Lijden, Bedect Aermod ende Wijse Beraedinghe*, en *Siecke Stadt* kan het auteurschap aan Jonck toegewezen worden. In beide toneelstukken komt het personage Wijse Beraedingen/Beraedighe voor en in beide toneelstukken worden dezelfde passages uit Deuteronomium aangehaald. Bloemendal komt in zijn inleiding niet met nieuwe ontdekkingen, maar hij zet de eerdere conclusies helder en overtuigend op een rij.

De vraag is of *Siecke Stadt* de moeite waard is om te lezen. Vanuit historisch oogpunt is dat uiteraard het geval, maar voor de moderne lezer is het wel een erg lang en taai toneelstuk. De inleiding helpt de lezer op weg, want behalve een betoog over datering en auteurschap besteedt Bloemendal aardig wat pagina's aan de maatschappelijke, religieuze en culturele context. Het

toneel in de zestiende eeuw was een belangrijk opiniepodium. In toneelstukken werden actuele kwesties aangesneden, bijvoorbeeld over religie en graanhandel (met het nodige risico voor auteurs en acteurs). *Siecke Stadt* is anti-katholiek en protestantiserend – dopers zelfs. Deze anabaptisten hadden het niet makkelijk onder het gezag van Karel v: executies waren schering en inslag. In het toneelstuk wordt gerefereerd aan een doperse opstand en aan minderbroeders die anti-dopers waren. Ook het commentaar dat volgt op de tekst is zeer verhelderend. Als er in regel 1209 staat ‘Want int sweet ius aenschijns suldijs broot // eten’, dan weet ik dat dit uit Genesis komt, maar dat regel 1212 ‘Is den mens geboeren tot arbeijen, al moetmense groot // heeten’, een verwijzing is naar Job? Dat wist ik niet. Job 5:7, om precies te zijn. Ook worden duistere zinswendingen verklaard, bijvoorbeeld regel 639 ‘Hij is nv int rijsen, hij en vreest voor geen daelen’ – het gaat hem nu voor de wind, hij denkt niet aan mogelijke tegenslagen. En regel 661 ‘paeter vant heel conuent’ wordt een stuk duidelijker als we weten dat dit een metafoor voor de stadsregering is, sterker nog: het is een toespeeling op de autoritaire alleenheerschappij van mr. Hendrick Dircksz.

Dat Bloemendal deze editie op de markt brengt, is lovenswaardig – en misschien wel nodig. Maar was de vertaling eigenlijk wel zo nodig? Geïnteresseerde lezers zijn in staat om de tekst in kritische editie (eventueel met noten) te lezen, zij hebben een vertaling niet nodig. Docenten Nederlands die hun leerlingen kennis willen laten maken met de rederijkers zullen waarschijnlijk een toegankelijker tekst kiezen dan *Siecke Stadt*. Wellicht is het een beetje zonde van de moeite, die vertaling, anderzijds: als Bloemendal plezier heeft beleefd aan het vertalen, waarom het dan niet als boekje uitgebracht?

Tot slot de uitvoering van het boekje. Deze laat zeer te wensen over, want de pagina’s springen los zodra je het open slaat. Dat is jammer, een serieuze tekst als *Siecke Stadt* verdient immers een serieuze vorm. Storend zijn ook conversiefoutjes, zoals koppeltekens die her en der in de inleiding opduiken, en het feit dat hier en daar afbreken uit staat, terwijl er wel wordt uitgelijnd (dat levert lelijke gaten op in de tekst). Ondanks de mankementen aan de uitvoering, is *Siecke Stadt* de moeite waard, vanwege de editie, de inleiding en het commentaar. Daarom zou iedereen die zich met de rederijkerij bezighoudt, dit boekje aan moeten schaffen, voor zichzelf of voor de instituutsbibliotheek.

Bas Jongenelen

Indienen van kopij

Kopij wordt bij voorkeur ingediend als attachment bij een e-mail. Bij toesturing via gewone post dient de kopij te worden ingeleverd op twee prints, met vermelding van het aantal woorden. Behoud altijd zelf een kopie van de kopij.

Door de redactie aanvaarde kopij geldt als definitieve tekst. Wijzigingen in de drukproeven, anders dan verbeteringen van zetfouten, kunnen de auteur in rekening worden gebracht door de uitgever.

Met het inleveren van kopij geeft de auteur toestemming voor digitale publicatie op de website van *TNTL*.

Omvang

De maximale omvang van een artikel bedraagt 10.000 woorden, inclusief noten en bibliografie. Het artikel dient te beginnen met de titel en de auteursnaam, gevolgd door een samenvatting in het Engels van ten hoogste 100 woorden. Vermeld na de hoofdttekst het adres van de auteur. Indien gewenst kan ook het e-mailadres worden vermeld.

Een bijdrage voor de rubriek Interdisciplinair is essayistisch van karakter en bedraagt ca. 3000-3500 woorden. Een boekbeoordeling beslaat in de regel 750-1500 woorden. Deze begint met een titelbeschrijving van het besproken werk (uitgever, ISBN en prijs vermelden) en eindigt met de naam van de bespreker.

Richtlijnen voor het te hanteren verwijzingssysteem en voor de opmaak van de kopij zijn te vinden op de *TNTL*-website, www.tntl.nl.

Overdrukken

Auteurs van artikelen ontvangen 10 gratis overdrukken van hun bijdrage. Auteurs van een boekbeoordeling of een signalement ontvangen een elektronische overdruk van hun bespreking.

Ontvangen boeken

Elke jaargang bevat minstens één lijst van ontvangen boeken. Boeken die daarvoor naar het oordeel van de redactie in aanmerking komen, worden besproken. Ongevraagd toegezonden boeken worden niet geretourneerd.

&...

Met zijn oerconservatieve en clichématige uitspraken over de vrouw, de homo en de jood enerzijds en zijn blasfemische Bijbelse herschrijvingen anderzijds, veroorzaakte de roman [*Mystiek lichaam* van Frans Kellendonk] na zijn verschijning heel wat opschudding. Vooral toen sommige passages uit *Mystiek lichaam* in verband gebracht werden met uitspraken van de auteur tijdens een gesprek met H.M. van den Brink voor *NRC Handelsblad*. In dat interview, dat enkele weken voor de publicatie plaatsvond, gaf Kellendonk uiting aan zijn ongeloof in een multiculturele samenleving.

